

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De politieke economie van arbeidsmigratie in Nederland

Vliet, O.P. van

Citation

Vliet, O. P. van. (2025). De politieke economie van arbeidsmigratie in Nederland. *Bestuurskunde*, 34(1), 54-62. doi:10.5553/Bk/092733872025034001006

Version: Accepted Manuscript

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4245948>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

De politieke economie van arbeidsmigratie in Nederland

Olaf van Vliet*

Samenvatting

Als gevolg van de uitbreidingen van de Europese Unie (EU) vanaf 2004 is het aantal arbeidsmigranten in Nederland substantieel toegenomen. Mede daardoor is arbeidsmigratie in de afgelopen jaren een belangrijk thema geworden in het politieke en maatschappelijke debat. In de eerste periode na 2004 lag de nadruk in het debat op potentiële negatieve economische effecten zoals verdringing op de arbeidsmarkt en druk op de sociale zekerheid en de overheidsfinanciën. Door het grotendeels uitblijven van deze effecten en door de toegenomen krapte op de arbeidsmarkt is in de laatste jaren de ongelijke verdeling van de maatschappelijke kosten en baten van arbeidsmigratie meer centraal komen te staan. Beleidsmakers en adviesorganen zijn zich aan het beraden op beleidsinstrumenten om de instroom van arbeidsmigranten te beïnvloeden. Voor arbeidsmigranten van buiten de EU kan gebruikgemaakt worden van ‘direct arbeidsmigratiebeleid’ zoals een verblijfs- en tewerkstellingsvergunning. Voor intra-EU-arbeidsmigranten kan de overheid gebruikmaken van ‘indirect arbeidsmigratiebeleid’. Daarbij gaat het om beleidsinstrumenten uit aanpalende beleidsterreinen die tot doel hebben om via veranderingen in de structuur van de economie de vraag naar arbeidsmigranten te beïnvloeden. In het geval van beleidsinstrumenten op het niveau van gemeenten kunnen spill-over effecten een rol spelen. Daarnaast wordt nagedacht over beleidsinstrumenten om de maatschappelijke kosten en baten van arbeidsmigratie te herverdelen, bijvoorbeeld tussen werkgevers en burgers. Vanwege de verdelingseffecten van arbeidsmigratie zal de besluitvorming over arbeidsmigratiebeleid gepaard gaan met de nodige politieke en bestuurlijke dynamiek.

* Prof.dr. O.P. van Vliet is hoogleraar aan de Afdeling Economie en aan het Instituut Bestuurskunde van de Universiteit Leiden. Zijn leerstoel wordt gesponsord door Instituut Gak. Tevens is hij als LDE-hoogleraar verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

1. Inleiding

Net als in veel andere westerse landen was migratie ook in Nederland de afgelopen jaren een belangrijk thema tijdens de verkiezingen. Een uitzondering daargelaten, zoals het referendum in het Verenigd Koninkrijk in 2016 over de Brexit, ging het daarbij vrijwel altijd over asielmigratie. De Tweede Kamerverkiezingen van november 2023 vormden in die zin een trendbreuk. Deze verkiezingen waren namelijk de eerste Nederlandse verkiezingen waarin arbeidsmigratie een expliciet en belangrijk thema was. Dit laat zien dat arbeidsmigratie de afgelopen jaren aan belang heeft gewonnen in het maatschappelijke en politieke debat, hetgeen mede een reflectie is van het toegenomen aantal arbeidsmigranten in Nederland. Het aantal arbeidsmigranten is ook sterker toegenomen dan bijvoorbeeld het aantal asielmigranten (Van Stiphout-Kramer et al., 2024).¹ Deze toename van het aantal arbeidsmigranten heeft met name plaatsgevonden sinds de uitbreidingen van de EU die vanaf 2004 hebben plaatsgehad. Sindsdien is het aantal intra-EU-migranten een steeds belangrijkere groep geworden in Nederland.² Zo is het aandeel intra-EU-migranten in de totale Nederlandse bevolking toegenomen van ongeveer 2% in 2004 naar bijna 4% in 2019.³ Daarmee was dit aandeel in 2019 voor het eerst groter dan het gezamenlijke aandeel van mensen uit de vier belangrijkste niet-westerse migrantengroepen in Nederland (Van Vliet & Suari-Andreu, 2022a).⁴ Ook op de arbeidsmarkt zijn arbeidsmigranten een factor van betekenis geworden. Zo is momenteel ongeveer één op de tien werknemers in Nederland een arbeidsmigrant (SEO, 2022).

Door de groei van het aantal arbeidsmigranten in Nederland heeft arbeidsmigratie niet alleen steeds meer politieke en bestuurlijke aandacht gekregen, maar is ook de aard van de politieke, bestuurlijke, economische en maatschappelijke vraagstukken rondom arbeidsmigratie veranderd. In dit artikel wordt eerst de ontwikkeling van het Nederlandse beleidsdebat over arbeidsmigratie tussen de eerste uitbreiding van de EU in 2004 en begin 2025 geschetst. In de eerste jaren lag de nadruk in het debat op potentiële negatieve economische effecten zoals verdringing op de arbeidsmarkt en druk op de sociale zekerheid en de overheidsfinanciën. In de laatste jaren is de ongelijke verdeling van de maatschappelijke kosten en baten van arbeidsmigratie meer centraal komen te staan. Vervolgens worden een aantal typen beleidsinstrumenten om de instroom van arbeidsmigranten te beïnvloeden besproken die centraal staan in de recente discussie over

¹ Het aantal asielmigranten fluctueert sterk door de tijd doordat het samenhangt met geopolitieke spanningen in de wereld.

² Intra-EU-migratie betreft in juridische zin geen migratie, maar grensoverschrijdende mobiliteit van burgers en werknemers. Echter, in het politieke en maatschappelijke debat alsook in de bestuurskundige, politicologische en economische literatuur worden mobiele EU-burgers veelal aangeduid als intra-EU-migranten. Omwille van de helderheid hanteer ik in dit artikel ook deze term.

³ Deze trend is niet uniek. In alle West-Europese landen is het aantal arbeidsmigranten vanuit Midden- en Oost-Europese landen toegenomen sinds 2004, en in sommige landen, zoals Ierland en het Verenigd Koninkrijk, was deze toename substantieel groter dan in Nederland (Van Vliet et al., 2021).

⁴ Hierbij gaat het om mensen die afkomstig zijn uit Marokko, Turkije, Suriname en de groep landen die voorheen werd aangeduid als de Nederlandse Antillen (Aruba, Bonaire, Curaçao, Sint Maarten, Sint Eustatius en Saba).

arbeidsmigratie. Daarbij gaat het om ‘direct arbeidsmigratiebeleid’ voor arbeidsmigranten van buiten de EU en ‘indirect arbeidsmigratiebeleid’ voor intra-EU-arbeidsmigranten. Daarnaast denken beleidsmakers en adviesorganen na over beleidsinstrumenten om de maatschappelijke kosten en baten van arbeidsmigratie te herverdelen, bijvoorbeeld tussen werkgevers en burgers. Deze dimensie wordt besproken vanuit een politiek-economisch perspectief.

2. Verdringing op de arbeidsmarkt en druk op de sociale zekerheid

In de eerste jaren na de uitbreiding van de EU in 2004 ging het maatschappelijke debat over arbeidsmigratie vanuit Midden- en Oost-Europese landen in sterke mate over de economische effecten ervan. Op de eerste plaats bestond er de angst dat Nederlandse werknemers zouden worden verdrongen door arbeidsmigranten die bereid zouden zijn om tegen lagere lonen te werken. Daarnaast bestond er de vrees dat het stelsel van sociale zekerheid onder druk zou komen te staan doordat arbeidsmigranten een groot beroep zouden doen op bijvoorbeeld de WW en de bijstand. Zo was de vraag in hoeverre deze zorgen strookten met de werkelijkheid een centrale vraag in het ‘Parlementair onderzoek Lessen uit recente arbeidsmigratie’ (Tijdelijke commissie arbeidsmigratie, 2011) en in een advies van de SER (2014) over arbeidsmigratie. Inmiddels is op basis van verschillende empirische studies geconcludeerd dat op de Nederlandse arbeidsmarkt nauwelijks sprake is van verdringing als gevolg van arbeidsmigratie (Berkhout et al., 2014; Van den Berge et al., 2018).

Ook is uit diverse onderzoeken gebleken dat arbeidsmigranten uit MOE-landen niet méér gebruikmaken van uitkeringen en toeslagen dan autochtone Nederlanders en dat deze arbeidsmigranten daardoor niet voor extra druk op de overheidsfinanciën zorgen (Berkhout & Hof, 2012; Suari-Andreu & Van Vliet, 2023; Van Vliet & Suari-Andreu, 2022b). Dit komt doordat deze arbeidsmigranten relatief jong zijn en vaak een baan hebben, waardoor zij relatief weinig uitkeringen en toeslagen ontvangen (Boffi et al., 2024a; Van Vliet & Suari-Andreu, 2022b). Ook voor veel andere EU-landen wordt gevonden dat intra-EU-arbeidsmigranten niet voor extra druk op de sociale zekerheid en de overheidsfinanciën zorgen (Boffi et al., 2024b; Fiorio et al., 2024). Een belangrijke kanttekening bij deze studies is dat die gebaseerd zijn op momentopnames. De vraag is hoe dit beeld zich in de toekomst zal ontwikkelen, wanneer deze arbeidsmigranten ouder worden en mogelijk vaker een beroep zullen doen op de collectieve voorzieningen.

Vervolgens is de focus in het maatschappelijke debat verschoven naar de omstandigheden waarin een deel van de arbeidsmigranten verkeert. Naar aanleiding van een rapport van het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten (2020) (de commissie-Roemer) is er meer aandacht gekomen voor misstanden ten aanzien van arbeids-, woon- en leefomstandigheden. Sindsdien wordt gewerkt aan

nieuwe wet- en regelgeving, handhaving en toezicht om de situatie van arbeidsmigranten te verbeteren.

3. Krapte op de arbeidsmarkt en ongelijke verdeling van maatschappelijke kosten en baten

Een andere lijn waarlangs het maatschappelijke debat over arbeidsmigratie zich heeft ontwikkeld, is die van de krapte op de arbeidsmarkt. Reeds voor het uitbreken van de coronapandemie was de werkloosheid in Nederland tot een historisch laag niveau gedaald, maar toen aan het einde van de pandemie de economie weer op volle toeren begon te draaien, bereikte de arbeidsmarkt in hoog tempo een grote mate van krapte. Het aantal vacatures was groot en werkgevers hadden moeite om vacatures te vervullen. Tegen die achtergrond werd arbeidsmigratie in het maatschappelijke debat steeds vaker genoemd als een van de mogelijke oplossingen voor het verkleinen van de krapte op de arbeidsmarkt, naast bijvoorbeeld het stimuleren van meer uren werken, het automatiseren van werk en het verhogen van de arbeidsproductiviteit.

Tegelijkertijd is er een tegenreactie op gang gekomen. Zo is er steeds meer aandacht gekomen voor een analyse waarin naast de baten van arbeidsmigratie, die veelal wordt uitgedrukt in termen van bijdragen aan de economie, ook de maatschappelijke kosten van arbeidsmigranten worden meegenomen.⁵ Zo leidt bijvoorbeeld een toename in het aantal arbeidsmigranten tot druk op de woningmarkt, omdat de fysieke ruimte en de stikstofruimte in Nederland schaars zijn. Bovendien kunnen de maatschappelijke kosten en baten van arbeidsmigratie ongelijk zijn verdeeld in de samenleving. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat werkgevers baat hebben bij een groot aanbod van betaalbare arbeidskrachten, terwijl het voor burgers steeds moeilijker wordt om een woning te vinden. In rapporten van de WRR (2020), de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050 (2024) en de Adviesraad Migratie (2024) wordt arbeidsmigratie gezien vanuit een breed perspectief op maatschappelijke welvaart.

De aandacht voor arbeidsmigratie onder politici, beleidsmakers en adviesraden wordt tot op zekere hoogte gevoed door de maatschappelijke discussie en de publieke opinie. In de empirische literatuur is volop aandacht besteed aan de vraag in hoeverre de publieke opinie ten aanzien van migratie is gerelateerd aan economische zorgen over migratie, zoals de verdringing op de arbeidsmarkt (Cavaillé & Ferwerda, 2023; Dancygier, 2010; Dancygier & Donnelly, 2013; Hainmueller et al., 2015; Hainmueller & Hiscox, 2007; Hooijer, 2021; Pardos-Prado & Xena,

⁵ Opvallend in het debat over arbeidsmigratie is dat één dimensie niet vaak meer wordt genoemd, namelijk dat mobiliteit van arbeid ook een stabiliserende functie heeft bij het opvangen van asymmetrische schokken in de Eurozone (Mundell, 1961).

2019; Scheve & Slaughter, 2001). De resultaten van deze studies leveren een gemengd beeld op. Uit sommige studies komt naar voren dat zorgen over economische effecten inderdaad een rol spelen over hoe mensen denken over migranten en immigratiebeleid. Echter, uit andere studies blijkt dat economische factoren juist minder relevant zijn en dat met name culturele factoren en sociotropische zorgen over de effecten van migratie op de samenleving van invloed zijn op de attitudes en preferenties van burgers ten aanzien van migratie. Daarbij moet worden opgemerkt dat deze studies betrekking hebben op migratie in het algemeen en niet op arbeidsmigratie in het bijzonder.

4. Direct en indirect arbeidsmigratiebeleid

Mede als gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt en de daaropvolgende discussie over de maatschappelijke kosten is arbeidsmigratie steeds hoger op de politieke agenda terechtgekomen. Zo heeft het kabinet-Schoof aan de SER gevraagd om een advies uit te brengen over arbeidsmigratie en ook is er een Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) naar arbeidsmigratie ingesteld.⁶ Op basis van deze adviezen zal het kabinet zich gaan beraden op de inzet van beleidsinstrumenten om de instroom van arbeidsmigranten te kunnen beïnvloeden. Bij het inzetten van beleidsinstrumenten om de instroom van arbeidsmigranten te beïnvloeden, is het van belang om een onderscheid te maken tussen arbeidsmigranten van binnen en van buiten de EU.

Ten aanzien van arbeidsmigranten van buiten de EU kan gebruik worden gemaakt van zogeheten ‘direct arbeidsmigratiebeleid’. Daarbij gaat het om beleid ten aanzien van een verblijfs- en tewerkstellingsvergunning voor migranten (Adviesraad Migratie, 2024). Via de criteria voor het verkrijgen van een dergelijke vergunning kan de instroom van arbeidsmigranten worden beïnvloed. Zo stelt de Adviesraad Migratie (2024) bijvoorbeeld een toelatingstoets voor die is gebaseerd op een puntenstelsel, waarin naast een economische dimensie ook rekening wordt gehouden met een ecologische en een maatschappelijke dimensie. Op deze manier wordt de afweging tussen de maatschappelijke kosten en baten expliciet gemaakt. Bovendien kan deze afweging verschillend uitpakken voor verschillende beroepen en sectoren. Zo zou het bijvoorbeeld kunnen dat de samenleving wel bereid is om de extra druk op de woningmarkt die wordt veroorzaakt door een arbeidsmigrant te accepteren in het geval van een gespecialiseerde verpleegkundige, maar niet in het geval van een werknemer in een sector met een lagere productiviteit zoals de tuinbouw of de logistiek. Het zal veel werk vergen om de verschillende criteria te concretiseren – en regelmatig te actualiseren – maar ook in andere landen, zoals Duitsland en Canada, wordt met een puntenstelsel gewerkt. Het is van belang om op te merken dat

⁶ Ten tijde van het schrijven van dit artikel wordt aan deze rapporten gewerkt.

met een dergelijk direct beleidsinstrument slechts een beperkt deel van de arbeidsmigratie kan worden beïnvloed, omdat het grootste deel van de arbeidsmigranten in Nederland afkomstig is van binnen de EU.

In de EU is het vrij verkeer van werknemers geregeld in het Verdrag betreffende de Europese Unie. Dit impliceert dat een verdragswijziging benodigd zou zijn om het vrij verkeer van werknemers tussen EU-landen aan te passen en direct arbeidsmigratiebeleid mogelijk te maken. Om dit te bewerkstelligen zou op zijn minst een langdurig besluitvormingsproces moeten worden doorlopen. In plaats daarvan kan de overheid wel gebruikmaken van ‘indirect arbeidsmigratiebeleid’. Indirect arbeidsmigratiebeleid is gericht op het beïnvloeden van de vraagzijde van de economie. Daarbij gaat het om beleidsinstrumenten uit aanpalende beleidsterreinen (Adviesraad Migratie, 2024). Het idee daarbij is dat door te sturen op de structuur van de economie de vraag naar bepaalde typen arbeidsmigranten kan worden beïnvloed. Echter, wanneer de overheid industriebeleid zou gaan voeren door de economische activiteit in specifieke sectoren te stimuleren of af te remmen, dan ligt overheidsfalen op de loer. De kans op overheidsfalen zou daarentegen kleiner zijn naarmate meer generieke instrumenten worden ingezet, zoals belastingen op de uitstoot van schadelijke stoffen of de regulering van de arbeidsmarkt. Ook met innovatiebeleid zouden de structuur van de economie en de samenstelling van de vraag naar arbeidsmigranten kunnen worden beïnvloed (Van Vliet et al., 2024).

5. Herverdeling en spill-over effecten

Het vraagstuk rondom de maatschappelijke kosten en baten van arbeidsmigratie is deels een verdelingsvraagstuk. Een deel van dit vraagstuk lijkt eruit te bestaan dat de baten van arbeidsmigratie via hogere winsten vooral terechtkomen bij bedrijven, terwijl de maatschappelijke kosten ervan in de vorm van een hogere druk op de woningmarkt, de collectieve voorzieningen en de natuur neerslaan bij de burgers. Vanuit de politieke economie geredeneerd zou herverdeling een klassieke oplossing voor dit vraagstuk zijn, waarbij een deel van de baten van de werkgevers terecht komt bij de burgers om hen te laten meegenieten van de baten en in feite de maatschappelijke kosten te compenseren. De bedrijven hebben belang bij deze herverdeling, omdat op deze manier de maatschappelijke en politieke steun voor arbeidsmigratie behouden blijft, hetgeen van belang is voor hun bedrijfsvoering. Interessant is dat het voorstel ‘Kiezen wie we écht nodig hebben’, dat door de VVD in augustus 2024 werd gepresenteerd, hier in grote lijnen mee overeenkomt. In dit plan stelde de VVD sectorspecifieke werkgeverspremies voor waarvan de opbrengst zou kunnen worden gebruikt om automatisering en innovaties te stimuleren, maar ook om de maatschappelijke kosten van arbeidsmigratie zoals dakloosheid en overbewoning te bestrijden.

Bij de verdeling van de kosten en baten van arbeidsmigratie speelt ook een vraagstuk op het niveau van gemeenten. Eén manier om de vraag naar arbeidsmigranten te beïnvloeden is via het verlenen van vergunningen aan bedrijven om zich te vestigen in een gemeente of om een bestaand bedrijfsgebouw uit te breiden. Te denken valt bijvoorbeeld aan de vestiging van een nieuw distributiecentrum. In de regel zal een gemeente positief staan tegenover een vestigingsverzoek van een bedrijf, omdat dit leidt tot meer economische activiteit binnen een gemeente. Wanneer het bedrijf arbeidsmigranten aantrekt die binnen dezelfde gemeente gaan wonen, dan zal de gemeente zowel de maatschappelijke kosten als de baten meenemen in haar afweging.

Echter, wanneer de arbeidsmigranten in een naastgelegen gemeente gaan wonen, dan zullen in de gemeente waarin het bedrijf zich voornemens is te vestigen vooral de baten neerslaan terwijl in de naastgelegen gemeente de maatschappelijke kosten neerslaan. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de arbeidsmigranten die werkzaam zijn in de glastuinbouw in de gemeente Westland en die woonachtig zijn in de gemeente Den Haag. Dit is een klassiek voorbeeld van ‘spill-over’ effecten en deze effecten zouden een reden kunnen zijn om de provincie of het Rijk een rol te geven in het verstrekken van dergelijke vergunningen aan bedrijven.

6. Discussie

Door de stijging van het aantal arbeidsmigranten sinds het begin van de uitbreiding van de EU in 2004 heeft arbeidsmigratie steeds meer aandacht gekregen in het Nederlandse beleidsdebat. Waar aanvankelijk de zorg bestond dat de komst van arbeidsmigranten zou leiden tot verdringing op de arbeidsmarkt en financiële druk op het stelsel van sociale zekerheid, kwam in de laatste jaren meer aandacht voor de bredere maatschappelijke kosten van arbeidsmigranten, zoals de druk op de woningmarkt. Dit heeft ertoe geleid dat er in de ontwikkeling van beleid ten aanzien van arbeidsmigratie steeds meer nadruk is komen te liggen op het maken van expliciete afwegingen tussen de maatschappelijke kosten en baten. Daarbij moet worden opgemerkt dat de mogelijkheden om met beleid de instroom van arbeidsmigranten te beïnvloeden relatief beperkt zijn.

Voor de bestudering van het proces van de ontwikkeling van arbeidsmigratiebeleid is het interessant om te onderzoeken hoe de afwegingen tussen de maatschappelijke kosten en baten van arbeidsmigratie worden gemaakt, hoe die variëren door de tijd en in welke mate die afhankelijk zijn van contextuele factoren zoals de krapte op de arbeidsmarkt. Op dit moment bestaat er in de bestuurskundige en politicologische literatuur nog niet veel onderzoek op dit terrein. Wel is uitvoerig onderzoek verricht naar de determinanten van de publieke opinie ten aanzien van migratie en dat is relevant omdat de beleidsvorming tot op zekere hoogte wordt beïnvloed door

het maatschappelijke debat en de publieke opinie. Uit deze literatuur komt naar voren dat economische factoren, maar ook culturele factoren en sociotropische zorgen van burgers over de maatschappelijke effecten van migratie een rol spelen in de publieke opinie (Dancygier, 2010; Hainmueller & Hiscox, 2007; Pardos-Prado & Xena, 2019;). Een belangrijke kanttekening bij deze conclusies is dat die betrekking hebben op migratie in het algemeen en niet op arbeidsmigratie in het bijzonder. Er is relatief weinig onderzoek naar de voorkeuren over arbeidsmigratie of de rol van arbeidsmigratie in de beleidsvorming, al begint daar in de afgelopen jaren langzaam verandering in te komen (Cappelen et al., 2025; Facchini et al., 2022; Karstens, 2020; Negash & Van Vliet, 2024). Zou de publieke opinie over arbeidsmigratie positiever worden naarmate de arbeidsmarkt krappere wordt? En hoe zou dit vervolgens van invloed zijn op de beleidsvorming? De actuele ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en in het politieke debat bieden de gelegenheid om meer inzicht in dergelijke vragen te krijgen en om deze inzichten vervolgens ten goede te laten komen aan het beleidsproces.

Literatuur

- Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten. (2020). *Geen tweederangsburgers: Aanbevelingen om misstanden bij arbeidsmigranten in Nederland tegen te gaan*. Den Haag.
- Adviesraad Migratie. (2024). *Afgewogen arbeidsmigratie: Gericht arbeidsmigratiebeleid voor brede welvaart*. Den Haag.
- Berkhout, E., Bisschop, P., & Volkerink, M. (2014). *Grensoverschrijdend aanbod van personeel: Verschuivingen in nationaliteit en contractvormen op de Nederlandse arbeidsmarkt 2001-2011*. SEO Economisch Onderzoek.
- Berkhout, E., & Hof, B. (2012). *De economische bijdrage van tijdelijke arbeidsmigranten: Een realistisch beeld*. SEO Economisch Onderzoek.
- Boffi, G., Suari-Andreu, E., & Van Vliet, O. (2024a). *Decomposing the net fiscal position of migrants in Europe*. TransEuroWorkS Working Paper 3/2024.
- Boffi, G., Suari-Andreu, E., & Van Vliet, O. (2024b). *The net fiscal position of migrants in Europe: Trends and insights*. TransEuroWorkS Working Paper 2/2024.
- Cappelen, C., Kuhnle, S., Linde, J., & Midtbø, T. (2025). Adding economic insult to chauvinistic injury? Attitudes toward immigration in Germany, Sweden and the UK. *European Journal of Political Research*.
- Cavaillé, C., & Ferwerda, J. (2023). How distributional conflict over in-kind benefits generates support for far-right parties. *The Journal of Politics*, 85(1), 19-33.
- Dancygier, R. M. (2010). *Immigration and conflict in Europe*. Cambridge University Press.
- Dancygier, R. M., & Donnelly, M. J. (2013). Sectoral economies, economic contexts, and attitudes toward immigration. *The Journal of Politics*, 75(1), 17-35.
- Facchini, G., Margalit, Y., & Nakata, H. (2022). Countering public opposition to immigration: The impact of information campaigns. *European Economic Review*, 141, 103959.
- Fiorio, C. V., Frattini, T., Riganti, A., & Christl, M. (2024). Migration and public finances in the EU. *International Tax and Public Finance*, 31(3), 635-684.
- Hainmueller, J., & Hiscox, M. J. (2007). Educated preferences: Explaining attitudes toward immigration in Europe. *International Organization*, 61(2), 399-442.
- Hainmueller, J., Hiscox, M. J., & Margalit, Y. (2015). Do concerns about labor market competition shape attitudes toward immigration? New evidence. *Journal of International Economics*, 97(1), 193-207.
- Hooijer, G. (2021). 'They Take Our Houses': Benefit Competition and the Erosion of Support for Immigrants' Social Rights. *British Journal of Political Science*, 51(4), 1381-1401.
- Karstens, F. (2020). How public discourse affects attitudes towards Freedom of Movement and Schengen. *European Union Politics*, 21(1), 43-63.
- Mundell, R. A. (1961). A theory of optimum currency areas. *The American Economic Review*, 51(4), 657-665.

- Negash, S. M., & Van Vliet, O. (2024). Immigration and the conditionality of unemployment benefits in OECD countries. *West European Politics*, 47(7), 1614-1642.
- Pardos-Prado, S., & Xena, C. (2019). Skill specificity and attitudes toward immigration. *American Journal of Political Science*, 63(2), 286-304.
- Scheve, K. F., & Slaughter, M. J. (2001). Labor market competition and individual preferences over immigration policy. *Review of Economics and Statistics*, 83(1), 133-145.
- SEO. (2022). *Arbeidsmigratie in 2030: Mogelijke ontwikkelingen in vier scenario's*. SEO Economisch Onderzoek.
- Sociaal-Economische Raad. (2014). *Arbeidsmigratie*. Advies 14/09. Den Haag.
- Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050. (2024). *Gematigde groei – Rapport van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050*. Den Haag.
- Suari-Andreu, E., & Van Vliet, O. (2023). Intra-EU migration, public transfers and assimilation. *Economica*, 90(360), 1229-1264.
- Tijdelijke commissie arbeidsmigratie. (2011). *Eindrapport van de Tijdelijke commissie in het kader van het parlementair onderzoek Lessen uit recente arbeidsmigratie? – Arbeidsmigratie in goede banen*. Tweede Kamer der Staten-Generaal.
- Van den Berge, W., Vlasblom, J., Ebregt, J., Putman, L., Zweerink, J., & De Graaf-Zijl, M. (2018). *Verdringing op de arbeidsmarkt: Beschrijving en beleving*. Centraal Planbureau.
- Van Stiphout-Kramer, B., Hendriks, B., Meijerink, G., Van der Plaats, M., & Van Sonsbeek, J.M. (2024). *Economische dynamiek en migratie*. Centraal Planbureau.
- Van Vliet, O., Bakker, V., & Van Doorn, L. (2021). From social protection to social investment: European responses to globalization, technological change, labour market flexibilization, and migration. In G. Fischer & R. Strauss (Eds.), *Europe's income, wealth, consumption, and inequality* (pp. 343-394). Oxford University Press.
- Van Vliet, O., Caminada, K., & Goudswaard, K. (2024). Economic policy and politics in the Netherlands. In S. de Lange, T. Louwerse, P. 't Hart, & C. van Ham (Eds.), *The Oxford handbook of Dutch politics* (pp. 628-646). Oxford University Press.
- Van Vliet, O., & Suari-Andreu, E. (2022a). Migranten uit Midden- en Oost-Europese landen en collectieve uitgaven aan sociale zekerheid. *TPEdigitaal*, 16(3), 28-44.
- Van Vliet, O., & Suari-Andreu, E. (2022b). Intra-EU-migratie en het beroep op sociale zekerheid. In R. Kleinhans, M. van Ostaijen, & K. Seidel (Red.), *De migratiesamenleving: Migratie en diversiteit als Gordiaanse knoop* (pp. 62-75). Boom bestuurskunde.
- Van Vliet, O., & Suari-Andreu, E. (2022b). Migranten uit Midden- en Oost-Europese landen en collectieve uitgaven aan sociale zekerheid. *TPEdigitaal*, 16(3), 28-44.
- WRR. (2020). *Samenleven in verscheidenheid: Beleid voor de migratiesamenleving*. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.